

Merhaba Ankara: Öğretmen Direnişinin Sınıfsal Kaydı

Nur Tuğçe Biga¹

İşçi sınıfının sinemada neredeyse görünmez kılındığı tarihsel bir dönemin içindeyiz. Bu görünmezlik, sınıf hareketinin içinde bulunduğu tarihsel koşullardan bağımsız değildir. Sendikaların önemli bir kısmının bürokratikleşmiş ve hantal yapısı, neoliberalizmin etkisiyle parçalanmış bir proletarya, siyasal konjonktürün otoriter yapısı çeşitli biçimlerde sınıf hareketinin önündeki engelleri oluşturuyor. Bununla birlikte, her ne kadar sınıf hareketi bütünlüklü, yani örgütlü, bir harekete dönüşmese de son yıllardaki ekonomik çöküş ve siyasi baskıların etkisiyle giderek artan işçi direnişlerine de tanıklık ediyoruz.

Ne var ki bu direniş ve mücadelelerin ne kadarının kayıt altına alındığı, kameranın bunları hangi ölçüde görünür kıldığı kısmı ayrı bir tartışma konusu. Zira sinema, ortaya çıktığı tarihten itibaren sermayeyle iç içe geçmiş bir yapıya sahip. Bu anlamda ana-akım sinemanın burjuva ideolojisinin taşıyıcısı olduğunu söyleyebiliriz. İşçi sınıfı temsiliyetinin sinemada neredeyse görünmez kılınması, özellikle sınıf mücadelesinin zayıfladığı tarihsel koşullarla da bağlantılı olarak, tahmin edileceği gibi ideolojik bir durum.

Burada sinemayla nasıl bir ilişki kurulduğunun da önemi var. Sinemanın esas olarak politik bir mücadele aracı olarak varlığının ortaya konulması gerekiyor. Zira Frankfurt Okulu temsilcilerinin

¹ nurtugcebiga@gmail.com

de iddia ettiği gibi kapitalist üretim ilişkileri içerisinde kültür endüstrisi aracılığıyla standartlaşmış ürünler ortaya çıkarken, kitleler de kapitalist sistemle uyumlu hale gelmektedir. Dolayısıyla bu işleyiş, temsilleri, görünür/görünmez kılınacak olanları da belirler. Sinemanın politik varlığı ise bu durumda kırılma yaratır. Bu nedenle işçi sınıfının deneyimlerini ve mücadelelerini görünür kılacak bir sinema pratiği, kamerayı sınıfın yaşamına ve mücadelesine yönelten sinemacıların da varlığını gerektirir. Nitekim belgesellerin bu anlamda işçi sınıfının ideolojisinin taşıyıcısı olarak önemli bir araç olabileceği söylenebilir. Zira belgeseller, toplumsal gerçekliği ifşa eden bir sinema türü olarak ana akım sinemanın dışında bir alan açma potansiyelini içinde barındırmaktadır. Bu potansiyel, belgeseli egemen ideolojinin yeniden üretildiği bir alan olmaktan çıkarak, işçi direnişlerini görünür kılan ve bu mücadelelerin kolektif hafızasını oluşturan bir mecra hâline getirebilir. Bunun tarihte ve günümüzde pek çok örneği bulunmaktadır.

Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası olarak özel öğretim alanında emek sömürüsüne maruz kalan öğretmenlerin haklarını kazanabilmesi için başlattığımız ve benim de parçası olduğum yürüyüşü konu alan *Merhaba Ankara: Büyük Öğretmen Yürüyüşü* adlı belgesel, bu bağlamda sendikal mücadele deneyiminin kaydıdır. Belgeselde, eğitim alanında yaşanan krizin öğretmen emeğine yönelik yansımalarının temsili yer alır. Sermayenin kâr ve birikim mantığının hükümranlığıyla birlikte, öğretmen emeği giderek değerini yitirirken, emek sömürüsünün çeşitli boyutları da mesleği ciddi ölçüde etkilemektedir. Öğretmenler bir yandan güvencesiz koşullarda, her an işlerini kaybetme tehdidi altında yaşamlarını sürdürmekte, diğer yandan mesleklerini yaşatmak ve çalışma koşullarını değiştirmek için ciddi bir mücadele vermektedir.

Dolayısıyla özel sektördeki eğitim kurumlarında koşullar ağır, hak gaspları fazladır. Bu kurumlarda sigortasız çalıştırılmadan düşük ücretlere, fazla ders yükünden angarya işlere kadar pek çok olumsuz çalışma koşuluyla karşılaşmaktadır. Peki, bu koşullar nasıl değiştirilebilir? Kolektif mücadele mümkün mü? Örgütlenmek ama nasıl? Belgeselde, bundan yaklaşık beş yıl önce bu sorular etrafında kurulan Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası'nın, öğretmenlerin çalışma koşullarını değiştirebilmek ve haklarını kazanabilmek için açtığı sendikal mücadeleyi, içeriden bir kamera aracılığıyla göstermek istedim.

Öğretmenlerin haklarını alabilmek için sendika olarak yürüttüğümüz mücadelede, yolun Ankara'dan geçtiği düşüncesiyle çıktığımız yolculuk, aynı zamanda sendikanın fiilî-meşru mücadele anlayışının somutlaştığı bir pratiğe dönüştü. Bu mücadelede yürüdükçe öğretmenler haklarına bir adım daha yaklaşıırken, yol boyunca hak gaspı gerçekleştiren kurumların önünde yaptığımız açıklamalar özel eğitim alanındaki sömürüyü gözler önüne serdi. Doğrudan öğretmenlere doğrulttuğum alıcı, Sovyet yönetmeni Vertov'u hatırlatırcasına mücadele pratiğinin cisimleşmiş hali olarak yansıdı. Kurmaca anlatılara karşı çıkan Vertov, kamerayı gündelik yaşamdaki anlara yöneltmiştir. *Merhaba Ankara*

filminde ben de, mücadeleyi hayatın içerisindeki bir gerçeklik olarak sunarken, emekçi kitleleri beyazperdeye taşımayı amaçladım.

Eğitim alanında yaşanan emek sömürsünün benzer biçimlerine maruz kalan bir vakıf üniversitesi çalışanı olarak alıcıyı bizzat kullanmam, kameranın araya girmesiyle kaydeden-kaydedilen arasında kaçınılmaz olarak oluşan mesafede bir kırılma yarattı. Alıcıyı kullanan kişinin içeriden bakışı, aradaki yabancılaşmayı tam olarak ortadan kaldıramasa da belirgin bir derecede aşındırdı. Mücadelenin bir parçası olarak orada hem eylemci hem de belgeselci olarak bulunmam, kameranın eylem alanında daha rahat biçimde dolaşmasına da olanak sağladı. Yıllardır sendikal faaliyet içinde öğretmenlerle birlikte mücadele etmenin getirdiği güven, kamerayı kullanan ile mücadele eden öznel arasındaki mesafeyi mümkün olduğunca azaltırken, arada sahici bir ilişkinin kurulmasını mümkün kıldı.

Burada, işçi sınıfının bizzat sözünü üretebildiği bir durumda temsiliyet de dönüşüme uğramaktadır. Dışarıdan değil içeriden bir bakışın varlığı güç ilişkilerini de aşındırır. Temsiliyet artık izlenirlik ve kâr güdüsüyle hareket edilen bir anlayıştan tamamen koparak, işçilerin deneyiminin aktarımına dönüşür. Bu deneyimde kimlerin seçileceği, neyin görüleceği hâlâ belgeselci tarafından karar verilen bir olgu olsa da amacın öğretmenlerin mücadele deneyiminin temsiliyeti olması, hangi değerlerin ön planda tutulduğunu göstermektedir.

İçeriden bakışın önemli avantajlarından biri, mücadelenin bir parçası olarak kullandığım kameranın, öğretmenlerin kendi deneyimlerini ve taleplerini görünür kılan bir araca dönüşmesidir. Bu anlamda belgeselde, öğretmenlerin yürüyüş boyunca defalarca dile getirdiği dört talebin, öğretmenlik mesleğinin sürdürülebilirliği açısından kritik önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Bu dört talep taban maaş, kamuyla eşit özlük hakları, belirsiz süreli iş sözleşmesi ve eğitim ve güzel sanatlar işkolunun kurulmasından oluşmaktadır. Bu taleplerin neden öğretmenler açısından kritik olduğu, belgesel boyunca özel eğitim kurumları önünde yaptığımız açıklamalarda defaatle dile getirilmektedir. Millî Eğitim Komisyonu'nun toplanarak bu talepleri hayata geçirecek yasal düzenlemeleri

görüşmesi gerektiğini ifade ettiğimiz açıklamalarda, eğitim politikalarındaki çarpıklığın sorumlusu da teşhir edilmektedir: “Patronların Bakanı Yusuf Tekin İstifa” gibi sloganlar ve siyasal iktidarı hedef alan açıklamalar, iktidarın hangi tarafta konumlandığının da açık biçimde altını çizer.

Talepler etrafında hak gaspı yapan kurum ifşalarını yaptığımız yürüyüşte koşulların pek çok kurumda çok da farklı olmadığı da görülebilir. Kamusal eğitimin aşındırılmasıyla pıtrak gibi çoğalan özel eğitim kurumlarının velilerden milyonlarca lira ücret alırken, öğretmenleri nasıl insanlık dışı koşullara mahkûm ettiği, belgeselde seyirciye açık biçimde teşhir edilmektedir.

Bunların yanı sıra belgeselin önemli vurgularından biri de öğretmenler arasındaki sınıfsal dayanışmanın sendika etrafında nasıl örüldüğüdür. Sendika önünde dokuz gün boyunca dönüşümlü olarak tuttuğumuz nöbetle birlikte sendika içerisi ve önü bir direniş alanına dönüştü. Bu direniş, çalışma yaşamı içerisinde birbirinden kopuk biçimde hareket eden eğitim emekçilerini, birlikte hareket edebilen kolektif bir kapasite haline getirdi. Böylece eğitim emekçilerinin ortak talepler etrafında verdiği mücadele, onların yaşamlarını da dönüştüren bir deneyim haline geldi.

Kameram, görülmeyen öğretmen emeğini görünür hale getirirken, bunun yanında eğitimin kamusal niteliğinin nasıl anlamını yitirdiğinin panoramasını da çizmeye yöneldi. Belgeselde yaptığımız açıklamalarda velilere de seslenmemiz, bu mücadelenin onların çocuklarının eğitim hakkı mücadelesinden ayrı düşünülemeyeceğini göstermektedir. Dolayısıyla mücadelenin yalnızca öğretmenlerin haklarıyla sınırlı olmadığı vurgulanırken, daha bütünlüklü bir eğitim mücadelesinin olanaklarının da belgesel aracılığıyla ortaya konulduğunu söyleyebilirim.

Sonuç olarak, öğretmen emeğini beyazperdeye taşıyan **Merhaba Ankara: Büyük Öğretmen Yürüyüşü** işçi sınıfı perspektifinden çekilmiş bir belgeseldir. İşçi sınıfının beyazperdede görünür kılınması politik bir anlam taşımaktadır. Kapitalist düzende sınıfın görünmezliği sinemanın sermayeyle olan ilişkisiyle bağlantılıdır. Wasko’ya göre egemen sınıf, sinemadaki üretim-dağıtım-gösterim ağlarını kontrol ederek yalnızca ekonomik anlamda güçlenmez, ideoloji aracılığıyla rızayı inşa ederek hegemonik mücadelesini de sürdürür (2005, s. 12). İşçi sınıfının bu duruma binaen bir karşı-hegemonya oluşturabilmesi için örgütlenme ve mücadele araçlarından biri olarak sinemanın varlığı da düşünülmelidir. 21. yüzyıldaki teknolojik gelişmeler de işçi sınıfına kendi sözünü üretebilecek ve karşı hegemonik bir kültürel alan kuracak olanaklar sunmaktadır. Sinema tam da işçi sınıfının bu olanağı değerlendirebileceği etkili bir araçtır.

Kaynakça

Wasko, J. (2005). Critiquing Hollywood: The political economy of motion pictures. Charles C. Moul (Der.), *Concise Handbook of Movie Industry Economics* içinde (ss. 5-31). Cambridge University Press.